

Baltikums frihet — Europas fred

Om några år kanske Sovjetunionen överhuvudtaget inte finns som centralt sammanhållen union. Det är en tanke som är svår att föreställa sig för var och en som sett och skrämts av sovjetsystemets förtryck och dess militära dominans i vår del av världen. Den totalitära supermakten har spelat en så självklar roll att den är intimt förknippad med vår världsbild.

Tanken blir lite enklare att tänka sig om man istället för att fråga sig om Sovjetunionen kommer att finnas kvar frågar sig vad det finns för skäl för unionens republiker att hålla samman. Vad vinner de sovjetiska delrepublikerna på att stå under centralmaktens kontroll?

Ekonomiskt har de inte vunnit utan bara förlorat. Det kommer att stå allt klarare i en världsekonomi som fortsätter att internationaliseras och där kraven på kvalitet går före kraven på kvantitet. I Sovjetunionen lever republikerna, det vill säga republikernas folk, under handels- och bytesrelationer som ger ömsesidiga förluster. Fel priser, urusla transport- och distributionssystem samt politiskt beslutat handelsutbyte ger ett bytessystem som står i en motsatsställning till marknadsekonomins ömsesidiga nytta.

Politiskt kommer centralmakten att stå i vägen för delrepublikernas politiska strävanden, oavsett om dessa bärs upp av en demokratisering eller av andra politiska rörelser. Som bäst kan centralmakten erbjuda lagar som överensstämmer med delrepublikens politiska vilja. Då tillför centralmakten inget som inte delrepubliken själv kan uppnå. Sannolikt, och det ser vi alltfler exempel på, kommer delrepublikernas politiska strävanden att stå i motsatsställning till centralmaktens position

och politiska vilja. I varje givet läge innebär centralmaktens kontroll ett hinder för delrepublikernas politiska, och därmed ekonomiska, utveckling.

Militärt upplevs centralmakten mer som ett hot mot de nationella strävandena än som ett skydd mot de fiender den tidigare utmålade. Det är inte amerikanska eller västtyska soldater som människor i Baltikum, Kaukasien eller ens i den ryska rådsrepubliken upplever som det mest närliggande militära hotet. Den mångnationella armé som tidigare upplevts som en gemensam sköld utåt och som därmed varit sammanhållande verkar nu snarare splittrande när den vänds inåt.

Kommunismen som i grunden varit unionens sammanhållande faktor har i dag förlorat all lyster och glans som tidigare motiverat uppoffringar. Det finns många drivkrafter, inte minst de nationella som har en särskild styrka, som driver delrepublikerna ifrån varandra men få som håller dem samman.

Anlägger man detta perspektiv på Sovjetunionens framtid blir också bilden av den baltiska frigörelsen annorlunda än om man ser ett Sovjetunionen som kämpar för att omvandlas politiskt och ekonomiskt. Då blir de baltiska folkens frigörelsekamp inte bara en rättvis och legitim strävan efter självständighet. Än viktigare är att den då framstår som ett exempel och en möjlighet till en fredlig omvandling av Sovjetunionen. Alternativet till den omvandlingen är inte en stabil och progressiv centralmakt utan sönderfall under våld och armod. Det behövs inte mycken fantasi för att förstå vilka konsekvenser en sådan utveckling skulle kunna ha för vår del av världen.

De som sin vana trogen mer intresserat

sig för förtryck i andra delar av världen och som avfärdat krav på de baltiska staternas självständighet som tokstollereri har inte bara gjort sig skyldiga till politisk omoral. De har i praktiken signalerat distans till en fredlig folkrörelse i de baltiska staterna på ett sätt som står i rak motsatsställning till svenska intressen av en fredlig omvandling.

Nu har likväl den fredliga kampen för självständighet och frihet fortsatt i Baltikum. Det är en kamp som bygger på respekten för lag och rätt och förakt för det brutala våldets makt. Det har präglat kraven — ett erkännande av de baltiska staternas legala rätt till självständighet — men också formen för kampen, inte någon tegelsten har slängts på ockupanterna.

Sverige måste politiskt uttrycka sitt stöd för sina baltiska broderfolks självständighet. Det är vår plikt som grannar, som medmänniskor och kanske för att vi genom vår geografiska närhet inte kan glömma bort det som kan besvära när supermakterna förhandlar om fred och nedrustning i ett ännu större europeiskt perspektiv än vårt.

Det politiska stödet kan ha sin betydelse. Men det kan aldrig ersätta det som kan uppnås genom manifestationer och stöd ur hela det svenska samhället. Varje turist, varje delegation, varje affärsavtal, varje gästprofessur, varje praktikant, varje vänerortsbesök, varje kontakt och relation med människor i våra baltiska grannländer innebär vunnen terräng för deras frihet. När de gradvis inlemmas i ett kontaktnät som

hör Västeuropa till realiserar också en mänsklig tillvaro som hör demokratin och välfärden till.

Det är en uppgift som inte bara kan hänföras till den politiska makten utan som är en uppgift som varje medborgare bör känna ett ansvar för. Baltikums frihet ger inte bara en möjlighet till fredlig samverkan över Östersjön utan också till återupptagna mänskliga relationer. Den förre högerledaren Jarl Hjalmarson uttryckte det så här på Måndagsmötet på Norrmalmstorg den 21 maj: *"Kom ihåg, om de behöver oss så behöver också vi dem i fria nationer. Det är alltfjämt många av oss svenskar som minns hur det var när vi i unga dagar besökte Baltikum under den korta frihetstiden där före andra världskriget.*

Vi minns den värme och vänlighet, glädjen och de många goda skratten, som vi mottogs med. Då blomstrade kulturutbytet och handeln mellan våra länder. Och så man sjöng därborta, överallt, högt och klart. "Det sjungande Baltikum" sa vi. Det blev tyst i Baltikum när ockupationen vältrade in över dem. Nu har sången så smått börjat komma tillbaka. Nu vet vi att den dagen inte kan ligga så långt borta, när det åter skall ljuda, härligt med full kraft och med välgrundade krav på en framtid för fria människor i fria nationer."

Den framtid som Jarl Hjalmarson tecknade är en framtid som vi alla har anledning att söka göra till vår gemensamma. Inte bara för balternas skull utan också för vår egen.